

MỘT SỐ LUẬN ĐIỂM CƠ BẢN CỦA HỒ CHÍ MINH VỀ GIẢI PHÓNG PHỤ NỮ

TS NGUYỄN NGỌC HÀ*

Oán để giải phóng phụ nữ là một bộ phận thống nhất, xuyên suốt trong tư tưởng Hồ Chí Minh về giải phóng dân tộc, giải phóng giai cấp, giải phóng con người, đồng thời thể hiện rõ tư tưởng nhân văn cao cả và đạo đức trong sáng của Người. Hồ Chí Minh là nhà tư tưởng đầu tiên trong lịch sử Việt Nam đặt vị thế, vai trò của phụ nữ ngang với nam giới và là một trong những nhà tư tưởng, lãnh tụ tiêu biểu của thế giới để cao sự nghiệp giải phóng phụ nữ¹.

Tư tưởng Hồ Chí Minh về giải phóng phụ nữ có nội dung rất rộng, trong phạm vi bài viết này chỉ đề cập một số luận điểm cơ bản.

1. Nhiệm vụ giải phóng phụ nữ thống nhất với sự nghiệp cách mạng, với giải phóng dân tộc, giải phóng giai cấp, giải phóng con người. Hồ Chí Minh sớm nhận thấy vai trò to lớn của phụ nữ trong lịch sử và thực tiễn cách mạng, từ đó xác định nhất quán: phụ nữ là một lực lượng cách mạng quan trọng. Trong tác phẩm *Đường cách mệnh*, Người cho rằng: phụ nữ chiếm số đông trong lực lượng nhân dân, lại chịu nhiều đau khổ nên có tinh thần đấu tranh cách mạng. Phụ nữ là lực lượng to lớn của cách mạng nên phụ nữ không tham gia thì cách mạng không thể thành công, "An Nam cách mệnh cũng phải có nữ giới tham gia mới thành công"². Giải phóng phụ nữ là một

nhiệm vụ tất yếu của cách mạng Việt Nam, là nhu cầu khách quan của xã hội, của yêu cầu phát triển đất nước, vì "*Nếu không giải phóng phụ nữ thì không giải phóng một nửa loài người*"³.

Theo Hồ Chí Minh, sự nghiệp giải phóng phụ nữ không phải là công việc cách mạng của riêng phụ nữ, mà nó gắn liền với cuộc cách mạng giải phóng dân tộc, giải phóng giai cấp, giải phóng con người. "Đàn bà con gái cũng nằm trong nhân dân. Nếu cả dân tộc được tự do, đương nhiên họ cũng được tự do. Ngược lại nếu dân tộc còn trong cảnh nô lệ thì họ và con cái họ cũng sẽ sống trong cảnh nô lệ đó thôi"⁴. Vì thế, phụ nữ phải "Trước giúp nước, sau giúp mình mới nên"⁵. Con đường cách mạng vô sản là con đường duy nhất đúng đắn để phụ nữ giải phóng bản thân khỏi sự trói buộc, áp bức của tư tưởng phong kiến và chính sách áp bức bóc lột dã man. Chỉ đi theo cách mạng, phụ nữ mới được giải phóng triệt để. Phụ nữ muốn giải phóng phải cùng dân tộc, giai cấp đứng lên làm cách mạng. Mặt khác, chỉ dưới sự lãnh đạo của ĐCS, phụ nữ mới hoàn toàn bình đẳng với nam giới trong sự nghiệp đấu tranh chung. Người cũng yêu cầu phải đứng trên lập trường vô sản để đấu tranh giải phóng phụ nữ. Hồ Chí Minh luôn phê phán những quan điểm tách rời đấu tranh giải phóng phụ nữ khỏi sự nghiệp cách mạng chung: "Không có gì nguy hiểm và sai lầm lớn hơn là chỉ lo giành nữ quyền, không tham gia vào đấu tranh giai cấp và đấu tranh dân tộc.

* Phó trưởng Khoa lịch sử Đảng, Phân viện Hà Nội

Phụ nữ chỉ có thể đạt tới sự bình đẳng với nam giới một khi dân tộc ta đã giành được độc lập tự do, những người lao động công nhân, nông dân thoát khỏi sự bóc lột của tư sản, địa chủ⁶.

2. Sự nghiệp giải phóng phụ nữ có phạm vi rất rộng lớn, từ trong gia đình tới xã hội, cả về kinh tế và chính trị. Hồ Chí Minh cho rằng muốn giải phóng phụ nữ thì trước hết là giải phóng họ ra khỏi sự trói buộc của tư tưởng "trọng nam khinh nữ", ra khỏi sự bất công ngay trong gia đình của mình. Người lên án mạnh mẽ quan điểm "đàn bà phải quanh quẩn trong bếp", từ đó dẫn đến việc người phụ nữ bị hạ thấp tột bậc trong gia đình và xã hội. Người chú ý nêu những tấm gương của phụ nữ trong lịch sử dân tộc, "buổi phong kiến mà đàn bà, con gái còn biết cách mệnh. Huống chi bây giờ hai chữ "nữ quyền" đã rầm rầm khắp thế giới, chị em ta lại gặp cảnh nước suy vi, nỡ lòng nào ngồi yên được!"⁷. Khi nước nhà giành được độc lập, Người tham gia tích cực vào việc soạn thảo và ban hành Luật hôn nhân và gia đình, đó là "luật giải phóng phụ nữ". Người lên án các hiện tượng phân biệt đối xử với phụ nữ, nạn bạo lực trong gia đình, phê phán quan niệm giản đơn, hình thức về việc thực hiện bình đẳng trong gia đình, theo kiểu "hôm nay anh rửa bát quét nhà; hôm sau em rửa bát, quét nhà, nấu cơm".

Hồ Chí Minh quan niệm vai trò của phụ nữ trong gia đình và ngoài xã hội không hạn chế, triệt tiêu nhau, mà thống nhất, bổ sung cho nhau. Người phụ nữ được giải phóng ngay trong gia đình không có nghĩa là họ ra khỏi cuộc sống gia đình mà là thực hiện tốt hơn chức năng làm mẹ, làm chị, làm vợ trong mối quan hệ bình đẳng với nam giới. Vai trò của người phụ nữ trong xã hội được thể hiện chính từ vai trò của họ trong gia đình mình với tư cách là hạt nhân của xã hội. Được giải phóng về mặt xã hội là một điều kiện để phụ nữ xây dựng gia đình, góp phần để nam giới để cao,

coi trọng nữ quyền. Chính vì vậy, giải phóng phụ nữ từ trong gia đình phải đi liền với giải phóng phụ nữ về mặt xã hội và nâng cao vị thế của phụ nữ trong xã hội. Hồ Chí Minh căn dặn phụ nữ phải tham gia vào công việc xã hội, tham gia làm chủ đất nước và đó là quyền lợi, đồng thời là trách nhiệm to lớn mà họ phải "hăng hái nhận lấy".

Hồ Chí Minh rất quan tâm đến quyền nam nữ bình đẳng, coi đó là một nội dung cơ bản trong việc giải phóng phụ nữ về mặt xã hội. Khi đề cập đến các mục tiêu về phương diện xã hội, trong "Chánh cương vắn tắt", "Sách lược vắn tắt" (1930), Người đã nêu rõ mục tiêu nam nữ bình quyền. Cách mạng tháng Tám thành công, Hiến pháp đầu tiên do Người chỉ đạo biên soạn cũng ghi rõ: "Đàn bà ngang quyền với đàn ông về mọi phương diện". Người yêu cầu các ngành, các địa phương phải tạo điều kiện cho phụ nữ tham gia vào mọi lĩnh vực của đời sống xã hội, để phụ nữ phát huy quyền và khả năng công dân của mình trong xã hội.

Giải phóng phụ nữ về kinh tế là điều kiện có ý nghĩa quyết định để đạt được bình đẳng nam - nữ. Hồ Chí Minh đánh giá phụ nữ là một lực lượng lao động quan trọng, do đó, trọng tâm của việc giải phóng phụ nữ về kinh tế là phải giải phóng sức lao động của phụ nữ, tạo điều kiện để phụ nữ có thể tham gia bình đẳng với nam giới trong mọi lĩnh vực kinh tế. "Muốn xây dựng chủ nghĩa xã hội phải làm gì? Nhất định phải tăng gia sản xuất cho thật nhiều. Muốn sản xuất nhiều thì phải có nhiều sức lao động. Muốn có nhiều sức lao động thì phải giải phóng sức lao động của phụ nữ"⁸, "Nếu không giải phóng phụ nữ thì xây dựng chủ nghĩa xã hội chỉ một nửa"⁹. Giải phóng phụ nữ về kinh tế không chỉ tạo thêm cho người phụ nữ những cơ hội phát triển tài năng, trí tuệ của mình mà còn đáp ứng nhu cầu của nền kinh tế quốc dân trong sự nghiệp xây dựng CNXH đòi hỏi ngày càng nhiều

nguồn nhân lực. Người nhắc nhở lãnh đạo các đơn vị thực hiện nam nữ bình quyền trong lao động sản xuất phải lưu ý phân công công việc cho phù hợp với sức lao động của phụ nữ, phải chăm lo điều kiện sống của phụ nữ và con cái họ để họ yên tâm sản xuất.

Hồ Chí Minh đánh giá cao lực lượng chính trị của phụ nữ và rất quan tâm đấu tranh giải phóng phụ nữ về chính trị. Giải phóng phụ nữ về mặt chính trị, theo Người, phải bắt đầu từ việc trang bị cho họ công cụ lý luận, tổ chức họ tự giác tham gia tích cực cuộc đấu tranh giải phóng cho chính họ từ người dân mất nước trở thành công dân của một nước tự do, độc lập, có chủ quyền. Phụ nữ được giải phóng về chính trị thể hiện cụ thể ở quyền tham gia các hoạt động chính trị, tham gia các tổ chức chính trị, trở thành cán bộ lãnh đạo, quản lý một cách bình đẳng với nam giới. Trong suốt quá trình lãnh đạo cách mạng, Hồ Chí Minh luôn quan tâm tuyên truyền, giác ngộ phụ nữ, đưa phụ nữ tham gia tích cực vào công việc cách mạng, chú ý nêu gương phụ nữ và những phong trào của phụ nữ. Từ những phụ nữ đầu tiên tham gia vào tổ chức Hội Việt Nam cách mạng thanh niên do Người sáng lập, đến những đoàn thể của phụ nữ ra đời trong quá trình đấu tranh giành chính quyền và lần đầu tiên trong lịch sử khi phụ nữ được tham gia sinh hoạt chính trị rộng rãi trong cuộc Tổng tuyển cử bầu Quốc hội, có đại diện của giới mình trong cơ quan quyền lực cao nhất của đất nước là kết quả sinh động của quá trình nhận thức và tổ chức thực hiện tư tưởng giải phóng phụ nữ về chính trị của Hồ Chí Minh.

Để nữ giới vươn lên làm chủ về chính trị một cách vững chắc, Hồ Chí Minh luôn động viên và tạo mọi điều kiện để phụ nữ hăng hái học tập, nâng cao trình độ. Khi phát động phong trào diệt "giặc đói", Người nêu: "Phụ nữ lại càng cần phải học, đã lâu chị em bị kim hãm,

đây là lúc chị em phải cố gắng để kịp nam giới"¹⁰. Người cũng rất quan tâm đến công tác cán bộ nữ, phê phán nghiêm khắc những thái độ thành kiến, hẹp hòi của cán bộ lãnh đạo đối với việc đào tạo, bồi dưỡng, sử dụng cán bộ nữ. Đến nói chuyện ở một lớp bồi dưỡng cán bộ, thấy ít cán bộ nữ, lập tức Người phê bình: "Cán bộ nữ ít như vậy là một thiếu sót. Các đồng chí phụ trách lớp học chưa quan tâm đến việc bồi dưỡng cán bộ nữ. Đây cũng là thiếu sót chung ở trong Đảng. Nhiều người còn đánh giá không đúng khả năng của phụ nữ, hay thiên vị, có nhiều phụ nữ tham gia công tác lãnh đạo ở cơ sở. Nhiều người công tác rất giỏi"¹¹.

Giải phóng phụ nữ trên mọi phương diện, từ gia đình đến xã hội, cả về kinh tế, chính trị và văn hoá tư tưởng đã thể hiện tính toàn diện và triệt để trong tư tưởng Hồ Chí Minh về giải phóng phụ nữ, bảo đảm cho phụ nữ có quyền bình đẳng thực sự, vững chắc, đồng thời phát huy cao nhất vai trò của người phụ nữ trên tất cả các phương diện của đời sống xã hội.

3. Giải phóng phụ nữ là "cuộc cách mạng khá to và khó". Hồ Chí Minh giải thích: vì trọng nam khinh nữ đã "ăn sâu trong đầu óc của mọi người, mọi gia đình, mọi tầng lớp xã hội"¹². Đối tượng của cuộc cách mạng đó không chỉ là kẻ thù dân tộc và giai cấp, mà sâu xa hơn là nó tồn tại trong mỗi con người, kể cả nhiều cán bộ cách mạng đã từng chiến thắng thực dân đế quốc và cả trong một bộ phận phụ nữ. Do đó, đây là cuộc cách mạng tư tưởng gay go, phức tạp, lâu dài và "không thể dùng vũ lực". Tại Hội nghị thảo luận Luật hôn nhân và gia đình (10 - 1959), Người lưu ý rằng việc thực hiện sẽ có nhiều khó khăn, nên "còn phải tuyên truyền giáo dục lâu dài mới thực hiện được tốt"¹³. Cuộc đấu tranh giải phóng phụ nữ không chỉ dừng lại ở cương lĩnh, đường lối, mà còn phải thông qua tài tổ chức, nghệ thuật lãnh

đạo,... Người quan tâm thực hiện hệ thống các biện pháp, giải pháp: thông qua pháp luật, giáo dục, đấu tranh tư tưởng, thông qua tổ chức của phụ nữ, thông qua toàn bộ hệ thống chính trị trong sự nghiệp giải phóng phụ nữ. "Vũ lực của cuộc cách mạng này là sự tiến bộ về chính trị, kinh tế, văn hoá, pháp luật. Phải cách mạng từng người, từng gia đình, đến toàn dân"¹⁴.

4. Để thực hiện thành công "cuộc cách mạng khả to và khó" ấy, phải kết hợp đồng bộ các giải pháp, các yếu tố bên trong và bên ngoài. Yếu tố bên ngoài là môi trường xã hội, là quan điểm, đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước, là sự quan tâm của cả hệ thống chính trị. Yếu tố bên trong chính là nội lực, ý thức vươn lên của bản thân phụ nữ. Theo Người, yếu tố có tính quyết định là "Bản thân phụ nữ thì phải tự mình vươn lên". Người quan tâm đến cuộc đấu tranh giúp phụ nữ vượt khỏi tư tưởng an phận với cuộc sống gia đình, với hạnh phúc chật hẹp, động viên họ mang những khả năng của mình tham gia và đóng góp cho các công việc xã hội. Phụ nữ phải phấn đấu, học tập, tự tin, tự giải phóng mình về trí tuệ, tình cảm, tâm lý. "Phụ nữ ta phải xoá bỏ cái tâm lý tự ti và ỷ lại, phải có ý chí tự cường, tự lập, phải nâng cao lên mãi trình độ chính trị, văn hoá, kỹ thuật"¹⁵. Người khơi dậy tính tự trọng, khả năng nỗ lực tự vươn lên của phụ nữ: "Hiện nay, có nhiều phụ nữ tham gia các công tác lãnh đạo ở cơ sở", nhưng không phải ai cũng tự giác nhận thức được vấn đề này. Ta cũng phải đấu tranh với chính mình, góp phần vào chữa bệnh thành kiến của người khác. Tốt hơn hết "Các cô, nhất là các cô ở huyện, phải đấu tranh mạnh. Vì các cô mà không đấu tranh thì những đồng chí nam có thành kiến với phụ nữ sẽ không tích cực sửa chữa"¹⁶, "Về phần mình, chị em phụ nữ không nên ngồi chờ Chính phủ, chờ Đảng ra chỉ thị giải phóng cho mình mà tự mình phải tự cường, phải đấu tranh"¹⁷. Người

luôn khích lệ, động viên: "Vậy phụ nữ phải làm sao cho người ta thấy phụ nữ giỏi, lúc đó cán bộ không cất nhắc, anh chị em công nhân sẽ cử mình lên"¹⁸.

Tư tưởng Hồ Chí Minh về giải phóng phụ nữ là hệ thống các vấn đề thể hiện nhân quan chính trị, tâm hồn dân tộc, tầm nhìn triết học nhân văn và là một cống hiến to lớn của Người đối với sự phát triển của phụ nữ Việt Nam. Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về giải phóng phụ nữ trong tình hình hiện nay là vấn đề có ý nghĩa quan trọng cả về lý luận và thực tiễn, có vị trí đặc biệt quan trọng nhằm phát huy sức mạnh toàn dân tộc thực hiện thành công sự nghiệp CNH, HĐH đất nước.

1. Như một nhà nghiên cứu nhận xét: "Trong những lãnh tụ là nam giới như Găngđi, V.I Lênin, C.Mác, Mao Trạch Đông, Máctin Luthơ Kinh và Len Xon Mandêla, chỉ có Hồ Chí Minh đã luôn bộc trực về quyền bình đẳng của phụ nữ, về giáo dục, tự do ngôn luận, độc lập về kinh tế và quyền của phụ nữ được hưởng các quyền lợi khác như nam giới" (Trung tâm khoa học xã hội và nhân văn quốc gia, Ủy ban quốc gia UNESCO của Việt Nam: *Chủ tịch Hồ Chí Minh - Anh hùng giải phóng dân tộc - Nhà văn hóa lớn*, NXB KHXH, H, 1995, tr. 221)

2, 4, 7. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, CTQG, H, 1995, T. 2, tr. 289, 443, 457

3, 8, 9, 13, 17. *Sđđ*, T. 9, tr. 523, 523, 523, 524, 524

5. *Sđđ*, T. 3, tr. 202

6. Dương Thoa: *Bác Hồ với phong trào phụ nữ Việt Nam*, NXB Phụ nữ, 1982, tr. 16

10. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, CTQG, H, 1996, T. 4, tr. 37

11, 16. *Sđđ*, T. 12, tr. 208, 208

12, 14. *Sđđ*, T. 6, tr. 443, 443

15. *Sđđ*, T. 10, tr. 295

18. *Sđđ*, T. 8, tr. 340.